

INTERVIEW CÉLINE ALVAREZ, KLEUTERJUF MET EEN MISSIE

‘Waarom zou je een jongetje van drie niet leren lezen?’

Céline Alvarez is 34 en een fenomeen in Frankrijk. Ze gaf drie jaar les aan kansarme kleuters in een Parijse voorstad en schreef er een boek over. Als het van haar afhangt, moet het hele onderwijssysteem op de schop. ‘Het onderschat kinderen en belemmert hen in hun ontwikkeling.’

‘40 procent van de 12-jarigen in Frankrijk verlaat het basisonderwijs zonder goed te kunnen lezen en rekenen’, zegt Céline Alvarez. ‘Dat is een cijfer om buikpijn van te krijgen.’ Dieter Telemans

VEERLE BEEL

Ze is jong, mediageniek – volgens sommige bronnen ook een beetje mediageil – en ze heeft een missie. Wellicht hebt u nog nooit van haar gehoord, maar haar faam bracht afgelopen dinsdag in Brussel 1.500 toehoorders op de been. Vele anderen kregen te horen dat de zaal vol zat.

Céline Alvarez groeide op in een kansarme voorstad van Parijs. ‘Weet je nog die keer dat toenmalig president Nicolas Sarkozy bij een hoge woontoren stond en zei dat hij dergelijke gevaarlijke buurten wilde “opkuisen”? Wel, ik had het geluk om in die buurt geboren te worden.’

Niet iedereen zou dat een geluk noemen.

‘Daar opgroeien heeft me doen inzien van welk kapitaal belang onderwijs is voor jongeren. Als scholen niet beseffen hoe kinderen en jongeren zich ontwikkelen, en wat ze daarbij nodig hebben, krijg je allerlei problemen en mislukkingen. Dergelijke scholen zijn een bron van geweld. Jongeren die thuis al veel problemen hadden, gingen zich ook nog eens waardeloos voelen en werkten die frustratie uit op de hele wijk.’

Welk soort leerlinge was u?

‘Als je kinderen per leeftijd isoleert, gaan ze zich onderling vergelijken. Voeg je er een puntensysteem aan toe, dan wordt die vergelijking giftig voor hun hersenen’

‘Ik behaalde goede punten. Maar ik hield niet van de school. Ik verveelde me, en ik was niet de enige. Ik vond dat het onderwijs te veraf stond van onze bezigheden, van die van mij en mijn kameraden. Er was een enorme kloof tussen wat wij wilden leren, en wat ze ons wilden aanleren. We wilden heus wel talen en wiskunde en wat al niet meer leren. Daar gaat het niet om. Waar het om gaat, is dat scholen er vaak niet in slagen om jongeren te helpen verbonden te blijven met hun passie, met zichzelf en met anderen. Zonder die verbondenheid kan het onderwijs zijn doel niet bereiken.’

Vandaar naar uw experiment in een kleuterschool is nog een hele stap.

‘Ik kreeg zin om iets nieuws te creëren, een soort school die niets meer te maken zou hebben met het huidige onderwijssysteem. Aanvankelijk dacht ik aan Haïti of Mozambique. Tot ik op een dag las dat 40 procent van de 12-jarigen in Frankrijk het basisonderwijs verlaat zonder goed te kunnen lezen en rekenen. 40 procent! Dat is een cijfer om buikpijn van te krijgen. Ik besloot in Frankrijk te blijven en te infiltreren in het systeem.’

Dus toen bent u leerkracht geworden?

‘Ik heb examens afgelegd, maar noem mij geen leerkracht. Ik ben een geëngageerde burger, die politiek beoefent: ik wil iets rechtzetten dat krom is. Ik heb aan het ministerie van Onderwijs gevraagd om mij eerst toe te wijzen aan een school in een geprivilegieerde wijk. Ik mocht een jaartje kleuterjuf zijn in Neuilly-sur-Seine. Ik wilde weten: zijn de scholen er beter?’

Vertel het ons.

‘Daar doen zich andere problemen voor. Juffen en meesters zeggen er tegen ouders dat ze hun kind niet zo hard mogen pushen. Dat het nog veel te vroeg is om te leren lezen, of tot boven de 100 te tellen. Ouders en kinderen raken gefrustreerd, want kleuters willen tot 1.000 tellen en zelfs tot oneindig! Ik stelde dus vast dat het onderwijs in die betere buurten dezelfde fouten maakt: kinderen

worden onderschat en belemmerd in hun ontwikkeling. Toen ik dat doorhad, was ik niet meer te houden.'

U hebt een experiment opgezet in een kleuterschool in Genvilliers, een kansarme gemeente. Na drie jaar konden veel kleuters al vlot lezen en rekensommen maken met getallen van drie cijfers en meer. Welke methode paste u toe?

'Het is géén methode. Ik wil niet dat u het zo noemt. Ik ben vertrokken van wat Maria Montessori deed, maar de huidige Montessori-scholen halen niet dezelfde resultaten als ik. Omdat zij nogal dogmatisch zijn en al jaren hetzelfde doen, terwijl hun grondlegster juist uitnodigde om het onderwijs te blijven hervormen op basis van de nieuwste wetenschappelijke inzichten over de ontwikkeling van kinderen. Dat is wat ik heb gedaan: ik heb de basis van Montessori gekoppeld aan de nieuwste inzichten uit de cognitieve, de emotionele en de relationele wetenschappen.'

Yassin stoort me

U moest aan de slag met kleuters die dingen zeiden als 'Ik moet pissen' en 'Ik heb een klerehekel aan Yassin'.

'We weten nu dat de hersenen van kinderen bij de geboorte nog niet gevormd zijn. Dat gebeurt onder invloed van de omgeving waarin ze opgroeien. Het begint bij onszelf: bij alles wat wij doen, hoe wij praten, hoe wij omgaan met anderen, hoe wij reageren.'

'Taal stond sowieso erg centraal in ons klasje. Wij spraken de kinderen altijd in lange, genuanceerde zinnen toe. Daar waren ze dol op! Ineens zeiden ze: "Yassin stoort me en ik heb al een paar keer gevraagd om daarmee op te houden, maar het helpt niet. Céline, wil jij het hem eens vragen?"'

'Het is een grove fout om te denken dat je "op hun eigen niveau" tegen kinderen moet spreken. Ook de kinderen die thuis geen Frans spraken, voelden zich uitgedaagd om al die nieuwe, moeilijke woorden en lange zinnen te leren.'

U beschikte op school in Genvilliers over duur educatief materiaal, waarmee de kinderen in eigen tempo kleine taakjes konden uitvoeren. Dat heeft niet elke kleuterklas.

'Als ik één fout heb gemaakt in dit experiment, dan is het die wel. Nu zou ik het zonder die dure spullen doen, en ik zou de foto's van dat materiaal niet meer in mijn boek afdrukken. Belangrijker is de warme, menselijke relatie die kinderen met volwassenen hebben. Voor lezen hadden we trouwens niet zoveel extra materiaal. Als een kind eraan toe was, schreven we letters op een papertje, dat ze vervolgens konden bijhouden in een aan elkaar geniet boekje. We lazen veel verhaaltjes voor in de klas, en de jongere kinderen wilden graag leren wat de ouderen al konden.'

Is dat de reden waarom het belangrijk is om meerdere leeftijden in dezelfde klas te hebben?

'Ja, maar ook omdat het omgekeerde tegennatuurlijk is. Als je kinderen per leeftijd isoleert, gaan ze zich onderling vergelijken. Als je er een puntensysteem aan toevoegt, wordt die vergelijking giftig voor hun hersenen. Competitie verwijdert hen van elkaar, terwijl ze het net nodig hebben om zich verbonden te voelen.'

‘Sommige kinderen in mijn klas waren maar laat geïnteresseerd in lezen. Dat was oké. Er was ook een jongetje van drie dat aldoor aan mijn mouw trok omdat hij het wilde leren. Ik maakte de klassieke fout: ik zei hem dat het te vroeg was. Het grappige is dat hij het toen geleerd heeft van een oudere kleuter.’

Kinderen van die leeftijd die al lezen, begrijpen die ook wat ze lezen?

‘Zeker wel. Na mijn eerste lesjaar zijn alle kinderen uit de klas getest door derden. Alle 5-jarigen en een één 4-jarige behaalden het niveau van lezen en begrijpend lezen dat andere kinderen pas aan het eind van het derde leerjaar bereiken. Ze vonden het leuk en prettig. Ze lazen vaak met twee of drie in hetzelfde boekje en bedachten er leuke stemmen bij, precies zoals mijn assistente Anna en ik ook deden. De klas was altijd erg levendig. Niet druk, maar warm en gezellig.’

Gooi de tv buiten

Er was één jongen bij wie het maar niet scheen te lukken.

‘Hij was erg rusteloos, kon zich niet concentreren, was nergens in geïnteresseerd. Bleek dat hij thuis heel veel televisie keek. Al van toen hij een baby was, zetten zijn ouders hem voor een scherm met educatieve dvd's. Ze geloofden dat dit zijn ontwikkeling ten goede zou komen. Het tegendeel is waar: we weten nu uit onderzoek dat kinderen niets leren van een schermje. De sleutel tot leren is de menselijke relatie die gepaard gaat met de kennisoverdracht.’

‘Pas na lang aandringen gooiden die ouders de tv en andere schermen buiten. Ze gingen overstag, toen ze zagen welke sprongen de andere kinderen maakten, en hun zoon niet. De jongen was dolblij: hij had zijn ouders terug, want ze moesten zich nu veel actiever met hem bezighouden. Na drie weken ontwenning was hij ineens wel geïnteresseerd en klaar om te leren.’

Elk kind kreeg individuele aandacht. Zonder assistente zou dat niet mogelijk zijn.

‘Het is heroïsch om voor je eentje in een klas met 25 kleuters te staan. Het is beter als je dat met twee kunt doen. Maar alleen is dit niet onmogelijk. Omdat we de kinderen veel zelf lieten doen. Ook dat is belangrijk voor hun ontwikkeling. Hoe vaak hoor je een jong kind niet zeggen: “ikke doen!”. Het duurt wat langer en er worden al eens fouten gemaakt, maar dat geeft niet. Alleen uit fouten kun je leren. En hoe autonomer kinderen worden, hoe meer tijd er vrij komt om individuele aandacht te geven en het tempo van elk kind te volgen.’

Denkt u dat deze manier van werken ook mogelijk is in het basis- of secundair onderwijs?

‘Mogelijk? Het is noodzakelijk! We duwen onze jongeren allemaal door dezelfde mal, terwijl er zoveel verschillende soorten mensen bestaan. *l'Étre humain est pluriel*. Het kan toch niet dat al die jongeren die de school verlaten zonder diploma en die moeten overzitten allemaal dommeriken zijn? Niet zij, maar het onderwijs moet radicaal veranderen. Ik zal u nog iets vertellen: de nieuwe minister van Onderwijs in Frankrijk, Jean-Michel Blanquer, is de man die in 2011 toelating gegeven heeft voor mijn experiment. Hij was toen de baas van het nationaal onderwijs. Hij kan de vernieuwing nog meer wind in de zeilen geven. Een excellente keuze dus van president Macron.’

'De natuurwetten van het kind. Een revolutionaire visie op opvoeding' van Céline Alvarez is uit bij Horizon.